

Бірюк Олена Григорівна,

*к.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна*

Коршикова Рената Сергіївна,

*к.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна*

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку національної економіки України супроводжується поступовим переходом до парадигми сталого розвитку, яка передбачає збалансоване поєднання економічної, екологічної та соціальної складових. У такому контексті зростає роль інституційних механізмів, здатних забезпечити імплементацію принципів сталого розвитку в усі сфери господарської діяльності. Особливої уваги заслуговує виноробна галузь, яка є структурним елементом агропромислового комплексу, має експортний потенціал, культурну значущість та соціальну орієнтацію на розвиток територіальних громад.

Виноробство в Україні є не лише галуззю, пов'язаною з виробництвом та реалізацією алкогольних напоїв, а й важливою частиною сільськогосподарського виробництва, переробки, логістики, торгівлі, туризму й наукового супроводу. Саме тому впровадження засад сталого розвитку у виноробстві потребує системного підходу, заснованого на правовому регулюванні, стандартних вимогах до виробничих потужностей, технологічних процесів, безпеки продукції, контролю за якістю та відповідальності за екологічні наслідки.

Одним із центральних інструментів цього процесу є система ліцензування виноробної діяльності, яка дозволяє встановлювати обов'язкові умови допуску до ринку, здійснювати попередній контроль готовності виробника до випуску продукції, а також забезпечувати дотримання екологічних та соціальних вимог у процесі господарської діяльності. Ліцензування — це не лише адміністративна процедура, але й механізм гармонізації інтересів держави, бізнесу та суспільства.

Закон України № 3817-ІХ [1] встановлює основні засади державної політики у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв, зокрема виноробної продукції. Відповідно до цього закону, виробництво алкогольних напоїв дозволяється лише за наявності відповідної ліцензії, яка видається суб'єктам господарювання, що мають у власності або користуванні приміщення та обладнання, здатні забезпечити повний технологічний цикл виробництва. Це положення підкреслює важливість цілісності виробничого процесу, що має значення з точки зору екологічної та технологічної безпеки.

Окремої уваги потребує структура вимог стосовно ліцензування до підприємств різного масштабу. Так, для великих виноробних підприємств обов'язковою є процедура атестації виробництва [2], яка включає подання заяви з пакетом документації, експертну оцінку технологічних схем, перевірку системи управління якістю, оцінку санітарного та протипожежного стану й наявного метрологічного забезпечення, а також функціонування власної або акредитованої лабораторії. Оцінюється не лише технічна готовність, а й ефективність систем внутрішнього контролю, що забезпечує якість і безпечність продукції відповідно до стандартів.

Для малих виробників виноробної продукції передбачено спрощену процедуру ліцензування — подання декларації відповідності матеріально-технічної бази. Цей механізм регулюється Постановою Кабінету Міністрів України №823 від 03.10.2018 р. [3]. У декларації засвідчується наявність ключових компонентів виробничої інфраструктури: земельної ділянки під виноградники, приміщень для виробництва, обладнання для переробки, зберігання і розливу вин, а також лабораторних потужностей. Зазначена форма дозволяє легалізувати діяльність малих фермерських господарств, які дотримуються традицій, займаються органічним виробництвом і сприяють розвитку агротуристичних напрямів. Безоплатна реєстрація декларації протягом трьох днів також забезпечує доступність та оперативність процесу.

Процедура отримання ліцензії на виробництво виноробної продукції в Україні передбачає подання до Державної податкової служби визначеного пакета документів, включаючи заяву довільної форми, копії реєстраційних документів підприємства, атестат виробництва (для великих підприємств) або декларацію відповідності (для малих), договір з акредитованою лабораторією (за потреби) та документа, що підтверджує сплату річного збору (780 грн на 2025 рік), відповідно до вимог Закону № 3817-IX [1] та нормативів, оприлюднених на порталі «Дія» [4]. Видача ліцензії є фінальним етапом формалізації правовідносин між державою і суб'єктом господарювання. Водночас це відкриває шлях до участі у програмах підтримки малого бізнесу, отримання державних субсидій, участі в експортних програмах та доступу до міжнародної сертифікації.

Інститут ліцензування, крім адміністративного, має також економічне, екологічне та соціальне значення. З економічної точки зору — це гарантія надійності й прозорості бізнесу, з екологічної — інструмент впровадження належної практики виробництва з мінімальним впливом на довкілля, завдяки обов'язковим умовам наявності лабораторного контролю, санітарного нагляду, належного водопостачання й поводження з відходами і, нарешті, з соціальної — це забезпечення безпечної продукції для споживача, дотримання трудових прав працівників, підтримка зайнятості в регіонах.

Подальший розвиток системи ліцензування виноробної галузі має передбачати цифровізацію процедур, створення відкритого реєстру виробників з доступом до даних про продукцію й сертифікацію, впровадження індикаторів сталості (енергоефективність, вуглецевий слід тощо) та адаптацію законодавства

до норм ЄС щодо географічних зазначень і простежуваності. Сьогодні ліцензування вже виконує стратегічну функцію впровадження принципів сталого розвитку. Оптимізація процедур, екологічна орієнтованість і регіональна інтеграція сприятимуть трансформації галузі за міжнародними стандартами, підтримуючи Цілі сталого розвитку ООН і формування відповідального українського виноробства.

Важливою складовою сталого функціонування виноробного підприємства є організація бухгалтерського та податкового обліку, що забезпечує прозорість операцій, ефективність управління та відповідність вимогам контролюючих органів. Ліцензування як допуск до легальної діяльності обумовлює необхідність ведення обліку у повному обсязі згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та Податковим кодексом України.

Підприємства виноробної галузі зобов'язані організувати облік витрат на вирощування винограду, переробку сировини, бродіння, витримку, зберігання, розлив і транспортування продукції, що набуває особливого значення в умовах сезонного характеру виробництва. Відображення в бухгалтерській системі зазначених витрат супроводжується їх розподілом на прямі й загальновиробничі за відповідними стадіями технологічного процесу. Окремо ведеться облік витрат, пов'язаних з атестацією виробництва, послугами лабораторій, оформленням декларацій відповідності, що, згідно з законодавством, є необхідними витратами для забезпечення правомірного функціонування виноробного бізнесу.

Зростаюча роль принципів сталого розвитку обумовлює необхідність розширення функцій бухгалтерського обліку, зокрема впровадження елементів екологічного обліку, наприклад, облік витрат на утилізацію відходів, очистку води, заходи енергоефективності тощо. Такі дані не лише допомагають у внутрішньому аналізі ефективності, а й формують основу для інтегрованої звітності, що відповідає сучасним вимогам екологічно відповідального виробництва та міжнародним стандартам звітності із сталого розвитку (GRI, ESG тощо).

Список використаних джерел:

1. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин,...: Закон України від 18.06.2024 року №3817-IX. Дата оновлення: 04.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3817-IX#Text> (дата звернення 01.04.2025).

2. Порядок проведення атестації виробництв алкогольних напоїв, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 13.06.2007 року № 85. Дата оновлення: 17.10.2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0291-96#Text> (дата звернення 01.04.2025).

3. Деякі питання подання та реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази малих виробництв виноробної продукції вимогам законодавства, затверджені постановою КМУ від 03.10.2018 року № 823. Дата оновлення: 03.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.04.2025).

4. Інформаційний портал Дія - <https://guide.diia.gov.ua/view/vydacha-litsenzii-na-vyrobnytstvo-alkoholnykh-napoiv-8a54b25d-7f7b-4811-94d7-c32caa2a3ab7>